

OLDTID OG MIDDELALDER

T.J. CORNELL, *The Beginning of Rome. Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c.1000 to 264 BC.)*, London and New York, Routledge History of the Ancient World, 1995. 507 s. £15,99.

Siden Niebuhrs *Römische Geschichte* fra begyndelsen af forrige århundrede, hvor den moderne kildekritik for første gang blev bragt i anvendelse, har udforskningen af Roms ældre historie spillet en afgørende rolle i historieskrivningens historie. Sent kom historieskrivningen til Rom. De ældste beretninger, af hvilke flere var affattet på græsk og beregnet til udlandet, er gået tabt og kun bevaret i få fragmenter, samlet af Hermann Peter i *Historiarum Romanorum Reliquiae* (I-II, 1914, genoptrykt 1967). Vor viden bygger nu især på Titus Livius' store værk *Ab Urbe Condita*, af hvilket der er bevaret bog 1-10 om historien fra grundlæggelsen til år 293 f.Kr. og bøgerne 21-45, de sidste dog med store lakuner. Dette nationalhistoriske monument er nu på godt og ondt vor hovedkilde, som al forskning må bygge på, og det var netop Livius' kilder Niebuhr studerede for at nå til en sand erkendelse af Roms historie. Siden er der skrevet utallige fremstillinger og udgivet utallige monografier om enkeltproblemer, så at man kunne synes, at hver enkelt sten er vendt mange gange.

Afgørende er fremdragelsen af de arkæologiske vidnesbyrd, dels fra Rom selv, hvor de ældre levn for det meste er overbygget, dels fra det omliggende Latium og hele det øvrige Italien. Især Etrurien har afgivet rige fund, og de gådefulde etruskere, hvis sprog vi kan læse, men kun delvis forstå, fordi sproget ikke synes beslægtet med noget andet, er ikke længere så gådefulde. Deres blomstrende bystater med de rige gravpladser har givet os en helt ny gren af oldtidshistorien, Etruskologien, der i perioder har truet med at overskygge interessen fra det øvrige Italien. Etruskologien er i sit væsen en arkæologisk disciplin og hermed er vi inde i den vigtige diskussion af relationerne mellem arkæologi og historie.

Det er nu Cornells uvisnelige fortjeneste, at han som fortrolig med hele kildematerialet kan præstere en virkelig bredt funderet syntese. I sit første kapitel om kilderne, *The Evidence* (pg. 1-30) redegøres for de forskellige kildegrupper, herunder den mundtlige tradition, der også for Niebuhr spillede en afgørende rolle. Han er ganske klar over problemerne ved at bygge på arkæologisk materiale og udviser sund skepsis over for umiddelbare og lidt naive forsøg på at lade arkæologiske fund bekræfte eller afkræfte de skriftlige kilders udsagn og vice versa. Man må sondre, og de arkæologiske levn bliver først kilder, når de fortolkes.

Forfatteren er imidlertid velbevandret i den italienske arkæologi. Kap. 2 har titlen *The Preroman Background*, og her gives et flot overblik over vor viden baseret på tilbageslutninger fra sproglige rester, overleveringen og de arkæologiske fund. Den arkæologiske tilgang fortsætter som basis for kap. 3, *The Origins of Rome*, men følges her op af en analyse af grundlæggelsesmyterne, Euander og Herakles, Romulus og Remus og Aeneas og troianerne, med et forsøg på en stringent sortering af facts og senere tildigtning. I de følgende kapitler ser vi stadig inddragelse af de arkæologiske levn, omend de skriftlige kilder spiller en stedse stigende rolle. Kongetiden analyseres grundigt, også med forsøg på tilbageslutning fra de romerske institutioners senere udvikling i republikkens tid. Forfatteren gør endvidere op med den udbredte moderne opfattelse af det

senarkaiske Rom som en etruskisk by under Tarquinierne. La Grande Roma dei Tarquini er et moderne tolkningsforsøg, som han ikke finder gode argumenter for i overleveringen. Rom var fra sin begyndelse til enden romersk, men med stor åbenhed over for fremmede. Byen var et asyl for udefrakommende tilflyttere, og byens vækst skyldes lige så meget fremmed indvandring som en indre demografisk udvikling.

Det ville nu føre for vidt at referere alle de 15 kapitler. Her diskuteres kronologiske problemer, de senere republikanske institutioners ældre historie, spørgsmålet om de såkaldte stænderkampe mellem patricierne og plebejerne, de tolv tavlers lov, der kun er bevaret indirekte gennem citater, Roms ekspansive udenrigspolitik i ældre tid med inkorporeringen af nabobyerne i byterritoriet, Ager Romanus, og den såkaldte Gallerkatastrofe, Roms erobring og ødelæggelse af nordfra kommende keltere og disses fordrivelse. En skole af historikere har – efter forfatterens mening – overvurderet denne begivenhed. Man har – ikke mindst efter Beloch, *Römische Geschichte bis zum Beginn der Punischen Kriege*, 1926 – ment, at ødelæggelsen var total, og at alt autentisk kildemateriale dermed gik tabt. Den ældre historie er simpelthen eftertidens rekonstruktion og derfor ganske uvederhæftig. Roms historie begynder således først i midten af 4. årh. f.Kr. efter denne såkaldte hyperkritiske skole. Cornell er mere forsigtig. Han kan konstatere med andre, at arkæologien ikke frembyder tegn på nogen total afbrænding af byen, og kan derfor hævde, at der er en sund kerne også i overleveringen før Gallerkatastrofen, der altså var langt mindre katastrofal end den traditionelle benævnelse antyder.

Udviklingen efter gallerne viser dels en voldsom vækst af byterritoriet med inkorporering af nye områder, hvis indbyggere får romersk borgerret, og dels en alliancepolitik, der knytter andre grupper i Italien til Rom som forbundsfæller, der stiller hjælpetropper til de romerske legioner. Samtidig udviskes forskellene mellem patriciere og plebejere mere og mere. Den egentlige prøve for denne statsdannelse er samniterkrigene, der også omfatter krige med de etruskiske stater, og Pyrrhuskrigen, hvor hele Italien forenes i en forbundsstat med Rom som leder og initiativtager og et utal af bystater og stammer som afhængige forbundsfæller med forskellig status, afhængig af den traktat de enkelte har sluttet med Rom. Roms succes er givetvis baseret på den liberale fremmedpolitik, og Cornell kan her bygge videre på Adam Afzelius, *Die Römische Eroberung Italiens*, Århus 1942, der betoner det romerske forbunds numeriske overlegenhed over for modstanderne. Med sin værnepligt kunne Rom år for år stampe nye legioner op, baseret på den nye årgang.

I sit afsluttende kapitel gør Cornell situationen op ved den behandlede periodes afslutning. Stænderkampene afsluttes, senatets indflydelse og de årligt valgte embedsmænds kompetencer fastlægges, den økonomiske differentiering af befolkningen, der kan spores langt tilbage, fortsætter. Opfattelsen af selve Rom som en parasitær by i Finleysk forstand anfægtes, og den nyeste arkæologiske evidens for en byromersk produktion fremhæves. Indvandringen fra land til by på grund af landbrugets omlægning til mere markedsorienteret produktion med slavearbejdskraft påbegyndes, og Rom bliver afhængig af importerede fødevarer. Der er her næppe grund til med forfatteren at se på de ret håbløse havneforhold ved Tiberens udløb. Snarere må man hæfte sig ved, at Tiberens øvre løb var sejlbar og korn kunne ad vandvejen let transporteres fra Tiberdalen

og de frugtbare umbriske sletter. Hermed er Rom parat til at erobre Middelhavs-verdenen.

Cornells bog er ikke så meget en begivenhedshistorie som en grundig diskussion af kildernes udsagnskraft og forskningens diskussion heraf. Bogens noter er en guldgrube for den, der vil trænge om bag overleveringen og følge snart to hundrede års intensiv forskning. Med sin problemorientering vil den også kunne tjene som håndbog i ens daglige arbejde med romersk historie. Stærkest står forfatteren nok i de kritiske afsnit, mens hans forsøg på nytolkninger naturligvis er underkastet læserens tilsvarende kritiske analyse. I sin ofte skarpe polemik giver han den opmærksomme læser mulighed for at gå i dybden, også der hvor hun ikke er overbevist. Det er således ikke en begynderbog, men en bog for viderekomne. Den vil vække til modsigelse og måske endda skinger protest, men netop derfor er den så nyttig.

Samtidig tegner bogen et billede af den moderne antikhistoriker, der skal være velbevandret i alle former for kilder, det være sig skriftlige eller ikke skriftlige. Man skal kunne foretage mange slags analyser af meget forskelligt materiale og have et meget stort overblik. Man kan her savne en større interesse for den materielle kultur og samtidens teknologi samt for den ikke politiske overbygning i form af religion og ritus. Men man kan jo ikke forlange alt samlet i een bog.

Jens Erik Skydsgaard

KOLBJØRN SKAARE: Norges Mynthistorie. Mynter og utmyntning i 1000 år. Pengesedler i 300 år. Numismatikk i Norge. Universitetsforlaget (PB 2959 Tøyen, N-0608 Oslo), 1995. Bind 1-2, 349+276 sider, mange ill. Solidt indbundet. Pris: 398 NOK pr.bind.

Mange møntforskere kunne ønske sig at skrive deres lands mønthistorie fra de ældste udmøntninger og til skrivende stund, men det lykkes kun for få. En af de udvalgte er den berømte norske numismatiker og mangeårige leder af Universitetets Myntkabinett i Oslo, professor dr.philos. Kolbjørn Skaare. Anledningen til værket er 1000-året for den første norske udmøntning, Olav Tryggvasons mønt, som kun kendes i ganske få eksemplarer, hvoriblandt et der nylig blev fundet på Iholme i Svendborg sund.

Værket er delt i to bind, første bind har selve skildringen af Norges mønt- og pengeseddelhistorie, mens bind 2 har kataloger over mønter og pengesedler, talrige registre og en stor bibliografi. Hovedvægten i mønthistorien ligger på norsk middelalder, hvilket er meget naturligt i betragtning af, at Skaare gennem mere end 40 års flittigt virke især har koncentreret sig om denne periode.

For henved halvdelen af de hundrede år siden kunne den kendte numismatiker Christian Jürgensen Thomsen udtale, at man kunne erkende en international samplings kvalitet på antallet af norske og portugisiske mønter. Var de to lande fra hver sin del af Europa velrepræsenterede, ja så var resten nok også værd at se på. Bag Thomsens tilsyneladende så banale bemærkning ligger den kendsgerning, at det bevarede møntmateriale fra norsk middelalder gennemgående er ganske begrænset. Vist findes der fund, men normalt slet ikke i en størrelse, som kan